

Zayıflayan Devletler Güçlenen Milisler

Irak ve DAES operasyonları, askeri ve siyasi bir dizi gelişmeye sahne oluyor. Bunlardan en önemlisi, DAES ile mücadelede önemli rol üstlenen İran destekli Şii çatı örgütü Haşd-i Şabi'nin askeri sahadan siyasi alana doğru izlediği kademeli geçiş. Çatı örgütün bu geçiş sürecinde izlediği yol, İran'ın kontrolü altında Lübnan'da bir silahlı direniş örgütü olarak kurulan ve sonrasında siyasi bir kanat oluşturarak Lübnan siyasetine hâkim olan Hizbullah'ın gelişimi ile birçok noktada paralellik gösteriyor.

Hizbullah, 1980'li yılların ortalarında, İsrail işgaline karşı Lübnan'ın güneyinde kurulmuş küçük bir milis grubuydu. Lübnan'ın o dönemde içinde bulunduğu siyasi zayıflıktan yararlanarak çok sayıda küçük Şii militan grubun birleşmesi ile savaş alanında önemli kazanımlar elde etti. Örgüt, Lübnan iç savaşı sürecinde ve özellikle 1980'li yıllarda büyük bir silah yığınağına kavuşurken; 1990'lı yıllarda Güney Lübnan'da İsrail'e karşı büyük bir yıpratma savaşı yürüttü. Hizbullah'ın asıl büyük kazanımı 1989 yılındaki Taif Anlaşması'yla geldi. Ülkede iç savaşı bitiren bu anlaşma ile bütün milis güçlerin elindeki silahlar toplanırken, İsrail'e karşı kullanmak şartıyla Hizbullah'ın tüm silahlarını elinde tutmasına izin verildi. Bu avantajı iyi kullanan Hizbullah, 2000 yılında İsrail'in Güney Lübnan'dan çekilmesini sağlayarak adeta ulusal bir kahraman haline geldi. Bu kahramanlığı iç siyasi avantaja dönüştürmekte gecikmeyen örgüt, bir yandan rakiplerini sistematik olarak tasfiye ederken öbür yanda siyasal sürece katılıp ülkenin en güçlü yapısı haline dönüştü. 2005 yılında ülkenin başbakanı Refik Hariri'nin öldürülmesinden sonra başlayan kaos sürecinde Beyrut'ta askeri bir darbe gerçekleştiren örgüt, o tarihten bu yana tüm ülke siyasetine hâkim olmayı başardı.

Irak'ta ise Haşd-i Şabi, tıpkı son 20 yıldır Lübnan'da Hizbullah'ın yaptığı gibi silahlı militan bir örgütten siyasi bir blok olma yolunda hızla ilerliyor.

Haşd-i Şabi, Irak meclisindeki müttefikleri vasıtasıyla hâlihazırda Irak başbakanı olan Haydar Abadi ve hükümetini itibarsızlaştırıp zayıflatmak için Abadi'nin işbirliği içerisinde olduğu siyasetçilere karşı yolsuzluk soruşturmaları yürütüyor. Haşd-i Şabi'nin meclis içerisindeki en büyük müttefiki, Irak'ta mezhepler arası keskinleşmeyi arttırarak DAES'i ortaya çıkaran ortamın oluşmasına imkân sağlayan şu anki cumhurbaşkanı yardımcısı Nuri Maliki'dir. Maliki ayrıca Haşd-i Şabi içerisinde bulunan ve Irak'ta, İran Devrim Muhafızları'na benzer şekilde kurumsallaşmak isteyen militan gruplara da destek sağlıyor.

Haşd-i Şabi ve Hizbullah Benzerliği

Irak'ta Haşd-i Şabi'nin yükselişi birçok açıdan Hizbullah'ın Lübnan'daki yükselişine benzemektedir. Haşd-i Şabi'nin Irak'ta İran'ın desteğini almayan Şii gruplarla ittifak yapması, Hizbullah'ın Emel Hareketi ile ittifak yapmasına yakından benzemektedir.

Hem Hizbullah hem de Haşd-i Şabi, İran tarafından finanse edilmekte ve desteklenmektedir. Her ikisi de İran'ın bölgesel planlarını hayata geçirmedeki manivelalarından birisi olup İran adına farklı ülkelerde vekalet savaşı yürütmektedirler. İki yapının içlerinden doğdukları ülkenin siyaseti açısından belki de en önemli benzer noktaları, Irak ve Lübnan devlet otoritesinin zayıfladığı ve askeri konular ve güvenlik meselelerinde kontrolü ellerinde tutmaya muktedir olmadığı zamanlarda kurulmuş ve gelişmiş olmalarıdır.

Hizbullah, Lübnan'ın siyasi kurumlarını lağvetmeden başkanlık makamını, hükümeti ve meclisi işleyemez hale getirmiş ve yönetimin kontrolünü ele geçirmeyi başarmıştı.

Haşd-i Şabi de benzer şekilde siyasi, ekonomik ve kültürel süreçleri domine eden bir güce dönüşmektedir.

"Irak'ta ise Haşd-i Şabi, tıpkı son 20 yıldır Lübnan'da Hizbullah'ın yaptığı gibi silahlı militan bir örgütten siyasi bir blok olma yolunda hızla ilerliyor."

Benzer şekilde, Hizbullah'ın Lübnan ordusundan daha kuvvetli olması ile Haşd-i Şabi'nin DAES karşısında

Irak ordusundan daha güçlü olması ciddi bir benzerlik oluşturmaktadır. Her iki grup da savaş sırasında gösterdikleri başarıları sonraki dönemde siyaset alanında yapacakları manevralara meşruiyet kazandırmak için kullanmaktadır.

Haşd-i Şabi'nin devlet dışı silahlı bir örgütten Irak Güvenlik Güçleri'ne bağlı bir yapı haline getirilmesi meşruiyetinin artmasına sebep oldu. Abadi, Haşd-i Şabi'nin eğitilmesi ve silahlandırılması için Irak bütçesinden 1 milyar dolar ayırdı. Abadi, Haşd-i Şabi'yi ordunun bünyesine katarak karşısındaki bir güç merkezini pasifize etmek ve İran yörüngesinden çıkartmak istese de sonucun 12 Mayıs seçimlerinden önce onun planladığı gibi olmayacağı anlaşılmaktadır. Bu da grubun, güçlü bir siyasi hareket olarak sivrilmesi yolunu açabilir.

Irak'ta seçimlerin ve sonrasında devlet idaresinin, sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde devam edebilmesi için gerekli güvenlik ortamının sağlanması için tarafsız ve birleşik bir orduya ihtiyaç olduğu görülmektedir.

İki grup arasındaki bir diğer benzerlik askeri süreçlerin yönetimi ile ilgilidir. Şöyle ki, 26 Kasım 2016 tarihinde Irak meclisinde çıkarılan bir yasa ile Irak Silahlı Kuvvetleri bünyesine daimi güçler olarak dahil edilen Haşd-i Şabi'nin bundan sonraki varlığı Irak'ta uzun vadeli sivil-asker ilişkilerinin sorgulanmasına sebep olacaktır.

Bu kanun ile tek bir çatı altında iki paralel askeri yapı oluşturulmuş oldu. Bunlardan biri Batı askeri doktrinine göre yetiştirilmiş bir ordu diğeri ise mezhepsel saikleri ön planda olan paramiliter güçlerin dönüştürülmesi ile oluşturulmuş bir askeri yapıdır. [1]

Haşd-i Şabi'nin önde gelen gruplarından Bedir Güçleri (1982), Asa'ib Ehli'l Hakk, (2006), Kata'ib Hizbullah (2007) and Hareket Hizbullah al-Nuceba (2013) gibi grupların hepsinin kuruluşu IŞİD'den önceye denk gelmektedir. 2014 yılından yani IŞİD'in Irak'ta ortaya çıkmasından sonra kurulan Haşd-i Şabi bünyesindeki grupların silah bırakıp dağılması mümkün görülse de bu büyük gruplar için aynı şeyin söz konusu olduğunu söylemek ve beklemek zordur.

Benzer bir gelişme ile Hizbullah, 2017 yılının temmuz ayında yaptığı açıklamada ülke içerisinde bulunan DAESH unsurlarının temizlenmesi için bir planı yürürlüğe koyduğunu açıkladı. Hizbullah'ın bu açıklaması Lübnan ordusunu zor bir ikileme karşı karşıya bırakırken, resmi ordunun operasyonel kabiliyetini zayıflatıp yaptığı planların çökmesine sebep oldu. Lübnan ordusunun DAESH'le mücadele için üç senedir üzerinde çalıştığı bir planı olsa da özellikle Suriye sınırındaki çatışmalarda Hizbullah'ın önüne geçemedi. Lübnan kamuoyu ülke ordusunu, meydanı çoğu alanda Hizbullah'a bırakmakla suçlandı ve suçlanmaya da devam ediyor. Lübnan ordusunun ülke savunmasının yanında kendi iç çatışmaları ile de uğraştığı biliniyor. Bu da Irak ordusunun özellikle DAESH karşısındaki zayıf durumunun Haşd-i Şabi'yi beslemesi gibi Lübnan ordusunun zayıf noktalarının Hizbullah'a alan kazandırdığını gösteriyor. [2]

Bu yönde paralel bir diğer önemli gelişme ise, Lübnan siyasetinde Irak gölgesinin daha fazla hissedilir oluşudur. Nitekim, Lübnan başbakanı Saad el Hariri, geçtiğimiz günlerde Irak Başbakanı Haydar Abadi ve Şii dini lider Ayetullah Ali Sistani'ye bir mektup yazarak Haşd-i Şabi liderlerinin Lübnan ziyaretlerine bir son verilmesini talep etmişti. Hariri'nin bu mektubunun Haşd-i Şabi'nin iki büyük Şii örgütü Asaib'i Ehli'l Hakk lideri Kays el Hazali ve Hareketü'n Nuceba lideri Ekrem el Kaabi'nin Lübnan'a resmi ziyaret planlamalarının ardından geldi. Lübnan, Haşd-i Şabi'nin Hizbullah ile birlikte hareket ederek etki alanını Irak ötesine yaymasından endişe ediyor. Kays el Hazali beraberindeki bir grup militanla birlikte Aralık 2017'de Lübnan-İsrail sınırına bir ziyaret gerçekleştirmiş, Hazali'nin bu ziyareti Lübnan Başbakanı'nın yoğun tepkisine sebep olmuştu. [3] Nitekim, gözlemciler, İran'ın bu iki grup üzerindeki nüfuzu göz önüne alındığında, yayılmacı bölge siyaseti çerçevesinde Hizbullah ile Haşd-i Şabi'yi bir safa toplanmaya çalıştığı izleniminden bahsediyorlar.

[1] Sardar Aziz, "The Dangers of the Institutionalization of Iraq's Popular Mobilization Units, The Washington Institute for Near East Policy, 25 Nisan 2017.

[2] Aram Nerguzian, "The Lebanese Armed Forces, Hezbollah and Military Legitimacy", 4 Ekim 2017.

[3]

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-lebanon-iraq/lebanons-hariri-denounces-iraqi-shiite-paramilitarys-visit-to-border-idUSKBN1E30FL>